

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Quæstionum Canonicarum, In Quinque Libros Decretalium, Tomus ...

In Librum I. Decretalium, Per quadraginta, & tres Titulos distributum, in
quo agitur De Constitutionibus, Seu Legibus universim ...

Krimer, Ferdinand

Augustæ Vindelicorum, 1706

§. IV. De Jure Canonico, seu Ecclesiastico.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73031)

rum, seu legum cum numero paginae: expeditius autem esse, quærere paginam tituli; quia sub eo facile reperitur Lex, vel capitulum citatum. Si autem quæras, quomodo quis cognoscere possit, in quo volumine ex tribus digestorum, sit locus allegatus? Respondet Pereyra citatus: Juristas non habere regulam determinatam ad hoc cognoscendum; & ideo singula percurrenda esse per dictos indices.

§. IV.

De Jure Canonico, seu Ecclesiastico.

54 **C**anon, si strictè sumatur, significat constitutionem Ecclesiasticam, editam in Concilio generali, teste Fagnano *c. statuta Canonum. de Constitut. à n. 18.* latè autem, omnem constitutionem, seu regulam Ecclesiasticam, sumendo hanc pro jure condito ab Ecclesiastica potestate. Canon enim latè *regula* dicitur. *c. Canon. dist. 3. & c. Regula, eod.* hinc à *Canone* sic accepto jus conditum ab Ecclesiastica potestate *Canonicum* dicitur, & definitur: *jus positivum à summis Pontificibus Ecclesie Catholicae traditum, constitutum, & approbatum*, actiones fidelium proximè ad divinum cultum ordinans, & Christianam justitiam in eis conservans, & augens. Si *Canon* sumatur latè, comprehendit omnes species Ecclesiasticæ Constitutionis, nimirum *Canones* etiam *strictè* sumptos; *decretum*, quo intelligitur id, quod statuit Papa de consilio Cardinalium, & absq; ullius consultatione; *Epistolam decretalem*, quæ est constitutio Ecclesiastica, quam Papa vel solus vel cum consilio Cardinalium, ad alicujus consultationem transmittit, & promulgat; *dogma*, quo intelligitur constitutio Ecclesiastica pertinens ad doctrinam fidei; *mandatum*, quo significatur constitutio Ecclesiastica pertinens ad disciplinam, & mores; *Interdictum*, quo significatur Constitutio Ecclesiastica prohibens aliquid, sine pœna: si autem prohibeat sub pœna, dicitur *sanctio*, ut videri potest apud Pirrhing *h. t. n. 2.* & alios. Not. tamen 1. hos terminos, *Canon*, *Decretum*, *Epistole Decretales* frequenter sumi *promiscuè*, ac pro synonymis, in latiore nimirum significatione; frequentius autem nomen *Canonis* usurpari pro constitutionibus Pontificum, quæ in Cor-

Tom. I.

pore juris continentur, Sic Fagnanus *cit. n. 22. ex. c. Si Romanorum dist. 19.* Ex quo infert Bullas Pontificum, motus proprios, Brevia, Regulas Cancellariæ, decreta consistorialia, & alia hujusmodi (quæ eduntur à summis Pontificibus sine Concilio, & extra Corpus juris versantur) non appellari secundum communem usum, *Canones*.

Not. 2. *Canones*, seu decreta Conciliorum generalium nullam habere auctoritatem juris, nisi consensu, & auctoritate summi Pontificis congregata, & confirmata sint, ut dicitur *c. significasti de electione*, & notat. Barbos. *in cit. c. n. 5.* Nam de his, quæ sunt universi corporis Ecclesiastici, spectat ad universalis Ecclesiæ Rectorem, Pastoremque, ac Supremum Judicem omnium Christi fidelium, ut pluribus videri potest apud Suarez, *l. 4. de legib. c. 6. n. 6. n. 2.* & Layman *l. 1. Theol. mor. tr. 4. c. 6. §. 2. 9.* Et ratio est, quia lex non fertur nisi in subditum (cum *legem condere* sit actus jurisdictionis) unde, cum soli Romano Pontifici Universitas fidelium, tanquam Christi in terris Vicario, commissa sit; solus etiam Romanus Pontifex tam ligare legibus poterit; aut is, cui committit, prout contingit in Concilijs generalibus, ejusdem Auctoritate convocatis, & approbatis.

Not. 3. inter cætera Concilia œcumenica, seu universalia, quatuor esse, quæ principaliter totam fidem Christianam complectuntur, & ideo ab Ecclesia Catholica, tanquam quatuor Euangelia, probata, & recepta esse, nempe Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Calcedonenſe. *c. 5. §. inter cætera, & c. 2. dist. 15.* quamvis etiam reliqua Concilia generalia, Summi Pontificis Auctoritate convocata, & approbata, vim, & auctoritatem habeant, ut dicitur *c. 3. cit. dist. 13.*

Not. 4. inter Concilia *particularia*, seu non œcumenica (ad quæ scilicet non vocantur omnes Episcopi totius Orbis) alia esse *nationalia*, alia *Provincialia*, alia *synodalia*, & *diocesana*, seu *Episcopalia*. *Nationalia* sunt, quæ convocantur ab aliquo Primato, seu Patriarcha, convocatis Archiepiscopis, & Episcopis unius Regni, aut nationis, seu duorum, tri-

C

um

um, & plurium Provincialium. *Provinci-
alia* sunt, quæ coguntur ab Archiepisco-
pis, seu Metropolitanis convocatis omni-
bus Episcopis suffraganeis, seu Coepisco-
pis Provinciae, ad quæ etiam Capitula Ca-
thedralium Ecclesiarum invitantur, sed
sic, ut in his habeant suffragium solum
consultivum non decisivum; Abbas in c.
ult. n. 2. de his, quæ fiunt à Prælati-

58 Et quamvis aliqui cum Fagnano in c.
Referente de Præbend. n. 2. velint, *Me-
tropolitanum*, & *Archiepiscopum* esse sy-
nonima, seu idem importantia; alii ta-
men docent, esse differentiam, quod i-
dem *relatè ad civitates minores* dicitur
Metropolitanus, *relatè autem ad Episco-
pos*, sibi subjectos, seu suffraganeos, di-
citur Archiepiscopus, seu Princeps Epi-
scoporum. Et ideo *Metropolitanus* is est,
inquit Gothofredus ad L. 20. §. 5. C. de
Episcopali audientia, qui potestatem ha-
bet in minorum civitatum Episcopos, ut
colligitur ex c. *Cleros §. ordo V. Metro-
politani, dist. 21.* hinc Ecclesia *Metro-
politana* est matrix Ecclesia, ex qua aliæ
coloniam duxere. Et licet Benedict. Pe-
reyra in *Elucidarij de proprietate Ser-
monis Theologici, Canonici, & Civilis l.*
10. n. 279. dicat, has voces, *Archie-
piscopus, & Metropolitanus* coincidere;
Metropolitannum tamen explicat relatè
ad *Principem civitatem* (seu residenti-
am) dicens: *Metropolitanus est Episco-
pus, præsidens civitati, quam aliæ civita-
tes, Episcopos habentes, agnoscunt, ut Ma-
trem, & Caput.*

59 Not. 5. Concilia *Episcopalia* esse, quæ fi-
unt ab Episcopis in suis diæcesibus, con-
vocatis Prælati, & Parochi; Laym. l. 1.
tr. 4. c. 7. §. 1. n. 1. sed adverte, hæc
concilia *Episcopalia*, rectiùs dici *Synodos*,
quàm *concilia*, ut patet ex c. *sicut olim*
25. de accusat. Et his annumerari pos-
sunt capitula, seu Congregationes, in qui-
bus de Superiorum Suorum autoritate
Regulares ejusdem ordinis conveniunt,
de quibus agitur c. *penult. & ult. de sta-
tu Monachorum.*

60 Not. 6. ut Concilia non œcumenica
vim, & autoritatem habeant in diæce-
si, provincia, vel Natione, non requiri
consensum, vel approbationem Summi
Pontificis, modò in ijs nihil statuatur con-
tra canones, vel consuetudines univerfa-

lis Ecclesiæ; ita Laym. *cit. n. 2.* Decre-
ta verò Concilij generalis omnes omni-
no Christianos obstringunt c. 1. *dist. 15 &*
c. 1. de constit. sicut statuta Concilij parti-
cularis subditos solum tamdiu quamdiu in
regno, provincia, vel diæcesi sunt. Nam
extra territorium jus dicenti, impunè
non paretur, ut dicitur c. 2. *de constit.*
in 6. & L. fin. ff. de Jurisdictione, Con-
cilia enim provincialia neque definiendi,
neque *generaliter* constituendi vim a-
liquam habent; sed tantum curandi, ut
id servetur, quod aliàs statutum est,
& generaliter, seu specialiter observari
præceptum est; ita Lancelotus. *instit. Ju-
ris Can. l. 1. tit. 3.* intellige *pro tota Ec-
clesia*, nec enim statuta subditos extra di-
æcesim constitutos, aut ignorantes (nisi
supinè) ligant. Lancelot. *cit.* Nam *ex-
tra territorium, jus dicenti non paretur*
impunè, c. *Ut animarum, de constitut. in*
6. quod tamen sic accipe, ut procedat de
statutis Concilij particularis, *non relatè*
in Corpus Juris Canonici, ut dicitur c. 2.
*de elect. & c. nec Episcopi, de temporib. Or-
dinat.* vel non approbatis *generaliter* à
Summo Pontifice; secus enim perinde
obligant omnès Christi fideles, ac si
ipsomet Concilium convocatum, & cele-
bratum esset. Nam juxta Justinian. Imperi-
in L. 1. C. de jure veteri enucleando,
*omnia nostra facimus, quibus authorita-
tem nostram impertimur.*

Not. 7. decreta, & constitutiones Pon-
tificum æquipollere canonibus, & decre-
tis Conciliorum; cum hæc ab illo vim su-
am, & autoritatem habeant. Hinc omnis
voluntas Pontificis per Epistolam, vel de-
cretum, vel edictum promulgata vim ha-
bet, & autoritatem juris, quoad vim ob-
ligandi naturaliter c. 2. & 3. *dist. 19. ibi;*
*sic omnes sedis Apostolicæ Sanctiones ac-
cipienda sunt, tanquam ipsius D. Petri voce*
firmata sint. Et hoc procedere de decretis
Pontificum, etiam non insertis juri, æ-
què ac insertis, docet Chassaign de pri-
vileg. Regular. *tr. 1. c. 1. propos. 2.* &
habetur c. *si Romanorum 1. dist. 19.* ubi
Nicolaus Papa scribit Archiepiscopis, &
Episcopis, per Gallias constitutis, quod de-
cretales Epistolæ Romanorum Pontificum
sint recipienda, etiamsi non sint Codici
canonum compaginate; & infra; itaque
nihil refert, utrum sint omnia, nec ne,
decre-

decretalia Sedis Apostolica constituta inter Canones Conciliorum immista &c. 2. ead. Agatho Papa scribens omnibus Episcopis: *sic omnes Apostolica Sedis Sanctiones accipiende sunt, tanquam ipsius divi Petri voce firmata sint.* Hæc tamen intellige pro foro interno, ut diximus supra. Nam in externo jus commune præponderat Concilijs; hæc Bullis; istæ Brevibus; his signaturæ; & hæc vivæ vocis oraculis; ita Cassaing. cit.

62 Not. 8. per *Corpus Juris Canonici* intelligi volumen in se complectens 1. Decretum Gratiani, sic dictum à Collectore jurium prius sparforum. 2. Quinque libros Decretalium collectos jussu Gregorij IX. 3. Librum sextum Decretalium Bonifacij VIII. 4. Clementinas, ac 5. Extravagantes Joannis XXII. & communes, seu aliorum Pontificum.

63 *Decretum*, seu prima pars Juris canonici, constat ex sententijs S. Scripturæ; decretis, & responsis Conciliorum, ac Summorum Pontificum; legibus Romanorum Imperatorum; sententijs SS. Patrum, Historicorum Ecclesiasticorum, & proprijs ipsius Gratiani. Dividitur in tres partes, quarum prima continet cum una centum distinctiones divisas in Canones, seu Capitula. Secunda 36. Causas, quarum singulæ dividuntur in suas quæstiones, & hæc in canones, seu capitula, inter quas quæstio tertiæ causæ 33. continet septem distinctiones de pœnitentia. Tertia demum decreti pars habet quinque distinctiones de consecratione, pariter subdivisas per canones, seu capitula.

64 Altera pars Juris canonici continet quinque *libros Decretalium*, in quibus comprehenduntur varia Summorum Pontificum rescripta, & responsa, mandato Gregorij IX. per S. Raymundum, ejusdem Capellanum, & Pœnitentiarium, collecta, & in varios titulos, & capitula distincta. Hi libri vocantur *Decretales*, à majori parte eorum, quæ in illis continentur. Nam in opere Gratiani multò plura sunt decreta Conciliorum, quàm epistolæ decretales Summorum Pontificum. Et ideo opus Gratiani dicitur *decretum*; Gregorij IX. verò, *Decretales*.

65 Tertia pars Juris Canonici complectitur *librum sextum* Decretalium, jussu Bonifacij VIII. ex diversorum Pontificum re-

Tom. I.

sponsis congestum; dicitur *sextus*, eò; quòd primum post accesserit quinque libris decretalium; & complectitur quinque libros, hi, rursus titulos, & isti canones, seu capitula, ad normam decretalium Gregorij IX.

Quarta pars comprehendit Constitu-⁶⁶ tiones Clementis V. tum in Concilio Viennensi, tum antè, & post editas, & ab earum authore vocantur *Clementina*, licet illas Joannes XXII. Clementis successor primum absolverit, & promulgaverit, Constant pariter quinque libris in titulos, & capitula distinctis.

Quinta demum pars continet eas con-⁶⁷ stituciones; quæ hodie, & etiam postquam insertæ sunt Corpori juris canonici, adhuc retinent nomen *Extravagantium*, instar non insertarum Corpori juris canonici, eò, quòd ob suam paucitatem, & diversorum Pontificum auctoritatem, certum sibi nomen non appropriaverint. Ex his aliæ sunt, quas condidit Joannes XXII. Successor Clementis V. & citantur prout alia capitula Decretalium, nisi, quòd addantur inter extravagantes *Joannis XXII.* aliæ, quæ factæ sunt deinde sub alijs Pontificibus, & ad distinctionem priorum, dicuntur *communes*.

Cum autem interea temporis, à Sumis⁶⁸ Pontificibus priores subsecutis, editæ sint aliæ rursus constitutiones, & leges Ecclesiasticæ, eas Petrus Mathæi J. C. Lugdun. juxta modum titulorum in antiquis decretalibus communè, in unum librum collegit quem hodie *librum 7. decretalium* appellant; quia tamen hæc collectio à nullo Pontifice auctoritatè accepit, defactò constitutiones in ea contentæ, retinent eam tantum vim & valorem, quem ante collectionem habuerunt, & non citantur aliter; quàm aliæ Bullæ Pontificiæ, nimirum sub nomine Pontificis illius, qui talem constitutionem fecit addendò prima verba Bullæ, annum, & diem emanationis v. g. *in Constit.* seu *Bulla Sixti IV.* incip. *Deo, & hominibus, edita 14. Apr. 1484.*

Quoad Decretum Gratiani adverten-⁶⁹ dū, illud, si spectetur eius Voluminis Collector, nullam habere juris auctoritatem. Sic enim ille consideratur, ut homo privatus, omnino carens omni potestate legislativa; imò, ut rectè notat Suarez l. 4. de leg. c. 5. à n. 6. Decretum illud hæctenus nulla auctoritate publica, quoad omnia in illo

contenta, confirmatum fuit. Ex hoc sequitur, singula capitula, quæ in decreto continentur, esse revocanda ad suam originem, sic, ut eis non tribuatur major auctoritas, quàm ipsorum Auctori, à quo desumpta sunt. Scripta verò SS. Patrum non inserta juri communi, secundum locum obtinent post decreta Rom. Pontificum, ut ait Lancellot. *cit. Non enim debetur par auctoritas scripturis canonicis, & expositoribus earum; c. neque dist. 9. & exemplis sana ratio præponitur. c. Sana eod.* Inserta verò decreto non habent vim legis (cùm ipsi, quæ tales non sint conditores legum Ecclesiasticarum) magnam tamen, ut diximus, auctoritatem.

70 Sequitur 2. nec ipsas *Rubricas*, decreto, ejusque capitulis, præpositas, habere auctoritatem canonis, ut docet Fagnanus *in c. 1. de constitut. n. 40.* nam rubricas composuit Gratianus, vel alius non majoris auctoritatis. Excipe 1. *rubricam decreti*, quam volunt esse authenticam (cùm sit generalis ad totum decretum) item *Rubricas decretalium, Sixti, Clement. Extravag. ac Legum civilium.* Hæ enim sunt authenticæ, & allegari possunt ad decisionem causarum, si orationem perfectam habent, ut notat Fagnanus *loc. cit. n. 42.* & in *c. cum creatura n. 30. de celebrat. miss.* dicitur autem *Rubrica* hîc summatio quædam, & compendium, præfixum titulis, & capitulis eorum, quæ in subnexo textu dicuntur, sic dicta à terra rubra, minio proxima, quòd tali plerumque colore verba ejus signentur, quæ aliquando est generalior *nigro*, hoc est, ipso textu, cujus summam continet. Sic Pereyra *in Elucidar. n. 216.*

71 Sequitur 3. Constitutiones Imperatorum, vel responsa Juris consultorum, quæ Gratianus in Corpus decreti transtulit, non esse eo ipso *canonizata*; seu, non eo ipso habere vim canonis seu legis Ecclesiasticæ; quia Gratianus eis dare non potuit vim canonis. Aliud est de cæteris Juris canonici partibus, ut decretalibus, Clementinis, & Extravagantibus. Nam hæc vim, & auctoritatem juris habere, indubitatum est; cùm ipsos Summos Pontifices habeant Auctores. Cùm autem in hoc volumine (nimirum in decreto Gratiani) nonnulla reperiantur inserta, quæ dicuntur *Palea*, inter Juris consultos diffidium

est, quid sit, vel denotet hæc vox *Palea*? Aliqui dicunt per *Paleas* significari res viles, & inanes; alij dictas volunt à suo Authore, quem dicunt fuisse Protopaleam Cardinalem; P. Engel *in proam. de juris canon. origin. n. 6.* censet ex græco significari per eas, rerum antiquiorum additiones: Barbosa *in proam. decreti, n. 9.* vult per eum textum, cui præfigitur vox *Palea*, intelligi responsum *Palea*; quem ait, fuisse discipulum Gratiani, consequenter notari dictum illud esse *Palea, discipuli Gratiani*, esto alij velint per *paleas* ibi intelligi quasdam additiones ab ipso Gratiano, non eodem tempore, factas, sed tum in principio compilationis, tum successivè: Pereyra *cit. in Elucid. n. 254.* censet illis locis, ubi reperitur apposita vox *Palea*, denotari eas rubricas, & capitula, sui magistri libro inserta esse à *Palea Gratiani discipulo*; quæ proinde sumserunt nomen ab eodem homine inferente; consequenter plus auctoritatis non habere, quàm habeat earum Author.

Quoad quinque libros *decretalium* li. 72 *brum sextum Clementin. & Extravag.* notandum, omnes canones in eis contentos (quatenus eis derogatum non est, per canones posterioribus temporibus à Summis Pontificibus editos, aut consuetudinem legitimam) habere vim, & auctoritatem juris, quo omnes Christiani obstringantur, ut dicitur *c. 1. de constit.* cùm authorem habeant Summum Pontificem, cujus jurisdictioni in causis Ecclesiasticis, & Spiritualibus, ac pertinentibus ad æternam animæ salutem, tanquam Christi in terris Vicario, subsunt *omnes Christiani* sine discrimine sexûs, & statûs, *c. 4. de Majorit. & obed. Extrav. 1. eod.* inter communes; & ideo Damasus Papa relatus in *c. Violatores 25. q. 1.* ait: *in Spiritum Sanctum blasphemare, Sacrorum Canonum Violatores, quoniam eius instinctu, ac dono dictati sunt.*

Not. 9. cùm dixerimus, corpus juris 73 canonici constare quinque partibus, nimirum decreto, 5. Decretalibus, libro Sexto, Clementinis, & Extravagantibus: ut sciatur, in qua parte locus juris citatus quærendus sit, advertendum 1. canones, seu *capitula* nominari, & citari, vel per *numerum*, quem habent sub suo titulo (ut *c. 1.*) vel à verbis initialibus ut *c. licet*, ubi sensus est, quærendum, vel

- vel canonem, vel capitulum, quod incipit à verbo *licet*, vel est in ordine, primum, secundum, prout sonat numerus, sub quo citatur, si autem in uno titulo plura sint capitula, quæ incipiunt ab eodem verbo, tunc ad distinctionem, ut sciatur, quale ex illis intelligatur; simul addi numerum v. g. c. *licet, elige secundum*, communiter sic. c. *licet, el. 2.* quo notatur capitulum primum, vel secundum ex incipientibus à verbo *licet* in eodem titulo. Multi verò dum citant legem, vel capitulum, exprimunt non tantum illius verba initialia, sed etiam numerum in ordine capitulorum v. g. c. *Per tuas. 7.*
- 74 Advertendum 2. quoties citantur canones, seu capitula Decretalium, Clementinarum, & Extravagantium, semper etiam exprimi *titulum* (sub quo quærendus est canon, lex, vel capitulum) per materiam, de qua ille titulus agit, v. g. *de rescriptis, de liberis, & posthumis* &c. quo casu sensus est, legem, vel capitulum citatum, quærendum esse in titulo agente *de rescriptis*, vel materia citata.
- 75 Advertendum 3. quando citantur leges, canones, seu capitula cum titulo, communiter etiam exprimi partem juris suo nomine proprio, in qua ille titulus quærendus sit v. g. *digestis, Institutionibus, Codice*, dixi communiter; nam hoc fallit in *Decretalibus*, quæ sunt secunda pars juris canonici; hæ enim citantur expresso solo capitulo, & titulo, quamvis addant aliqui hanc vocem *extra*, per quam notatur capitulum illud & titulum esse *extra decretum*, nimirum in decretalibus quærendum. Si autem capitulum, & titulus sit in libro sexto decretalium, semper additur: *in Sexto.*
- 76 Advertendum 4. quando citatur *causa*, ex secunda parte decreti cum capitulo, & quæstione, quibus ea causa constat, *causam* citari juxta ordinem numeralem v. g. c. *quicumque. causa. 1. q. 1.* ubi nor. *quæstionem* scripto exprimi communiter per *lit. q. & causam*, per solum numerum, non addendo *ly causa* v. g. c. *quicumque 1. q. 1.* Nam per cifram 1. denotatur *causa prima*, per q. *quæstio*; aliqui tamen etiam illi cifræ apponunt *ly causa*, ut supra ostensum est; his præmissis:
- 77 Advertendum 5. quando citatur jus canonicum per *solum capitulum, & distin-*

ctionem v. g. c. *scimus*, distinctione 43. denotari primam partem decreti; si citetur per *capitulum, causam, & quæstionem* sine alio addito v. g. sic: c. *Sacerdotes 2. q. 7.* vel *Sacerdotes, causa 2. quæst. 7.* aut etiam c. 8. 2. q. 7. denotari secundam partem decreti. dixi *sine alio addito*. si enim jus canonicum citetur per capitulum adjunctis verbis: *de penitentia, cum distinctione* (v. g. sic c. *Magna pietas, de Penit. dist. 1.* (denotari, citatum capitulum esse quærendum in quæstione tertia, causæ 33. (ubi incipit tractatus *de penitentia*, divisus in septem distinctiones) ac inter capitula, quæ habentur in distinctione per numerum expressa. Ubi verò citatur *capitulum cum addito: de Consecratione*, simul exprimendo sub certo numero ejusdem tractatus *distinctionem*, v. g. c. *In Christo, de Consecrat. dist. 2.* denotari illud capitulum, quærendum esse in tertia parte decreti, nimirum in distinctione nominatâ, tractatus *de consecratione.*

Advertendum 6. quando citantur decretales, non nominari ipsum *volumen decretalium*, sed tantum *capitulum, & titulum* v. g. sic c. *à nobis de sentent. excommunic.* vel citando capitulum sub solo numero v. g. 2. 3. &c. Ex hoc habetur, quando citatur jus canonicum expresso *solo capitulo cum titulo*, seu materia, dictum capitulum esse quærendum in illo libro ex quinque, quibus decretales constant, in quo habetur titulus, vel in quo agitur de illa materia, v. g. *de sent. excommunicationis*: apud antiquos autem quandoque reperitur citatio decretalium, nec *capite*, nec *titulo* allegato, præfigendô scilicet hæc nomina, *titulus, caput*; sed hoc modo: *Extra, de foro competente, si diligenti*, ubi sensus est quærendum extra decretum (nimirum in decretalibus) titulo de foro competenti, in c. *Si diligenti.*

Advertendum 7. librum sextum decretalium (qui continet tertiam partem in corpore Juris canonici, ac, sicut decretales in quinque libros divisus est) eodem modo, quo decretales, citari per *capitulum, & titulum*; eo tamen discrimine, ut ad distinctionem à decretalibus, citatis capitulo, & titulo addatur *ly in Sexto* hæc v. g. formâ scribendi: c. *Alma Mater.*

Mater. de Excommunic. in 6. quo notatur illud capitulum esse quærendum in titulo de sententia excommunicationis non contento in *decretalibus*, sed in libro *Sexto*, qui constituit tertiam partem Corporis in jure canonico.

80. Advertendum 8. quartam partem, ut diximus n. 66. in corpore hujus juris, continere constitutiones Clementis, à quo vocantur *Clementinae*, quæ pariter constant quinque libris, hi titulis, & isti capitulis, & citantur primò allegandò nomen *Constitutionis*, quod habet ab Authore, cū ejus verbis initialibus v. g. *Clement. Exivi* additò titulò, v. g. *de verborum significatione*; sensus est in titulo, qui agit de verborum significatione, inter Clementis constitutiones, seu *Clementinas*, denotari eam, quæ incipit à verbo, *Exivi*. In quinta demum parte, quæ continet *Extravagantes*, citatio fit, sicut in *Clementinis*, hoc discrimine, quòd apponatur nomen Authoris, si est *Joannis XXII.* v. g. sic: *Extravag. S. Romana*, de Religios. domibus Joann. XXII. vel si est inter *communes* sic: *Extravag. Rem., de dolo, & contumac. inter commun.* ubi vides *Extravagantem* citari sub verbis initialibus, & per expressum titulum; quo notatur eam quærendam in libro sub titulo, qui agit de ea materia v. g. *de dolo*, vel *religiosis domibus*; ac demum, an quærenda sit inter *extravagantes communes*, an verò inter eas, quæ à *Joanne XXII.* conditæ sunt; hæc tanquam prolegomena quædam præmittenda erant his, quæ deinceps tractanda veniunt.

ARTICULUS II.

De natura legis ingenere.

81. **P** Franciscus Suarez l. 1. de Legibus. c. 12. n. 4. naturam legis describens, *lex*, inquit, est *præceptum commune, justum, stabile, sufficienter promulgatum*. His prædictis nonnulli doctores addunt *acceptationem*, quàm volunt esse conditionem essentialem, sine qua lex non possit obligare. *Lex* dicitur vel ab eo, quòd ipsi per jus directionem, & præscriptam normam in agibilibus seligant agenda à non agendis. Hanc nominis ethymologiam pluribus examinat Azor *institut. moral. tom. 1. l. 5. c. 1. q. 3.* Est autem notandum, legem, *generaliter* acceptam, supponere pro quolibet jure, tam naturali,

& divino, quàm humano; & sic consideratur, ut quid superius ad *statutum, præceptum, dogma*, & reliquas species, de quibus Suprà. si autem sumatur specificè, importat aliquid distinctum ab alijs, ut mox patebit. Et quamvis aliqui negent, *jus naturale*, in quantum supponit pro naturali lumine indicante, quid bonum, quidve malum sit antecedenter ad omnem prohibitionem Dei, esse propriè *legem*; rectius tamen affirmatur cum Castropalao p. 1. *operis moral. tract. 3. D. 1. pu. 1. n. 3.* de quo fufius egi in *tract. de vitijs, & peccatis*. Et ratio est, quia etiam illi definitio *legis* exactè convenit.

Not. 2. *legem*, in quantum dicitur à ligando (quia ligat homines ad sui observantiam, ut notat D. Thomas 1. 2. q. 90. a. 1.) varijs nominibus appellari juxta varias functiones, quas habet. Nam, cum *lex* doceat, dirigat, instituat, præscribat, quid, aut qualiter agendum, vel omittendum; quandoque pœnas, vel præmia decernat: ab his suas quoque denominationes accipit, ut dicatur *doctrina, institutio præscriptio* &c. Et quamvis *lex* aliàs varijs nominibus appelletur, specialiter tamen dicitur *jus, constitutio, statutum, Sanctio*. *Jus*, quia jubet, & imperat, cuique tribui, quòd suum est; *constitutio, & statutum*; quia constituit, & statuit, quid sit faciendum: *Sanctio*, quia sancit pœnam non obtemperantibus *L. Sanctio ff. de pœnis*. Inter ista porò nomina hæc est differentia, quòd *leges Summi Principis Secularis* dicantur *jus*; *decreta Summi Pontificis, constitutiones*: inferiorum autem Principum, Provinciarum, civitatum, & populorum, *statuta*; sic Azor *tom. 1. Institut. moral. l. 5. q. 1. & 2.* Suarez *de Legib. l. 1. c. 1. & 2.* Salas 1. 2. *tr. 24. d. 1. à sect. 1. & seq.* Hinc

Ex data legis descriptione not. 3. ad omnem omnino legem, quæ ligat ad sui observantiam, requiri. 1. quòd sit *præceptum commune, justum, stabile, sufficienter intinctum ei*, à quo ex obligatione observanda est; pro quorum expositione supponendum 1. homines ab initio cum libertate conditos, nulli publicæ potestati humanæ, quæ eos gubernasset, subjectos fuisse; multiplicationem verò illos in communitates coadunasse, quarum gubernationem,